

Juozas Tūbelis

Gimė 1882 m. balandžio 9 d. Ilgalaukiuose, Panemunėlio sen. Mirė 1939 m. rugsėjo 30 d., palaidotas Kaune.

Jis buvo politikos ir visuomenės veikėjas, ilgiausiai vadovavęs tarpukario Lietuvos Ministrų kabinetui ir Finansų ministerijai. Be jo asmens neįsivaizduojama XX a. ketvirtojo dešimtmečio Lietuvos ekonominė, finansų, pinigų ir bankininkystės politika.

Gimė pasiturinčio ūkininko šeimoje. XIX ir XX a. sandūroje gimtoji J. Tūbelio parapija (Panemunėlio) buvusi viena šviesiausių Lietuvoje. Čia klebonavo kunigas Jonas Katelė, kuris buvo ir J. Tūbelio krikšto tėvas. Pradžios mokslus J.Tūbelis ėjo Panemunėlio mokykloje, mokslus tęsė Mintaujos gimnazijoje (Jelgava, Latvija). Mintaujos miestelis buvo lietuvių puoselėtojų centras. Čia buvo įsikūrę ir 1863 metų sukilimo dalyviai bei jų palikuonys, teisės dirbti savo krašte neturintys inteligentai ir kunigai, dėl lietuviškos veiklos neįtikę bažnyčios vyresnybei. Bene žinomiausias iš jų tuomet buvo Juozas Tumas-Vaižgantas. Gimnazijoje dėstė čia ir žymusis lietuvių kalbininkas Jonas Jablonskis. Tai jo dėka Mintaujos gimnazija buvo viena lietuviškiausių to meto mokyklų - kone trečdalis jos mokinių buvo lietuviai. Vyresnieji gimnazistai buvo susibūrę į slaptą "Kūdikio" draugiją, kuri visai priešinosi rusifikacijai. Viskas prasidėjo nuo to, kad gimnazistams katalikams - lietuviams ir lenkams - buvo uždrausta melstis gimtąja kalba, o latviams ir vokiečiams toks draudimas negaliojo. "Kūdikio" draugijos nariai nutarė pasipriešinti gimnazijos vadovybei. Vieną dieną gimnazistas J.Tūbelis, kuriam pirmam teko skaityti maldą, atsisakė melstis rusiškai ir, nors buvo „pirmos eilės pirmas mokinyš“, bet nedelsiant buvo pašalintas iš gimnazijos. Bičiulį stėjo ginti kiti lietuviai, tarp kurių buvo Antanas Smetona ir Vladas Mironas. Už tai visi taip pat išvaryti su "vilko bilietu". Tačiau gimnazistai nutarė nenusileisti, prisibeldė iki Rusijos švietimo ministro, nusiuntė laišką

popiežiui ir teisę melstis lietuviškai atsikovojo, kaip ir galimybę išvarestiesiems sugrįžti į gimnaziją. Kadangi keliaujantys laišakai užtrūko, su „vilko bilietu“ J. Tūbelio kurį laiką nepriėmė nei viena gimnazija. Vėliau įstojo ir sėkmingai pabaigė Liepojos gimnaziją, kurioje besimokydamas įsijungė į tautiškas idėjas skleidusių lietuvių slaptą grupę, platino draudžiamą lietuvių spaudą, pats rašė pasirašydamas Juozo Kurlio slapyvardžiu.

Kurį laiką gyvenęs Panevėžyje įsteigė slaptą lietuvių mokyklą, pragyvenimui užsidirbo korepetitoriaudamas. 1904 m. įstojo į Rygos politechnikos universitetą ir baigė agronomiją. Tuo metu dar redagavo „Rygos garsą“, buvo vienas iš „Juokdario“ redaktorių. 1909 m. buvo priimtas į Kauno žemėtvarkos komisiją. Būdamas agronomu, jis aktyviai važinėjo po kaimus ir lietuviškai skaitė paskaitas žemės ūkio klausimais. J. Tūbeliu ūkininkai pasitikėjo, suvalkiečiai jį pakvietė užimti žemės ūkio mokyklos direktoriaus pareigas, tačiau veto paskelbė biurokratai: „bolšoj litvoman, na siju dolžnost nelzia utverdit“ (didelis lietuviškų šalininkas, į šias pareigas tvirtinti negalima). J. Tūbelis bendradarbiavo „Lietuvos ūkininke“, „Viltyje“, vertė populiarias knygeles religijos ir žemės ūkio klausimais, kartu su J. Jablonskiu tyrinėjo rytų aukštaičių tarmę.

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, dirbo Lietuvos Tarybos Finansų ir Švietimo komisijose, rengė žemės ūkio mokyklų programas, prisidėjo kuriant Lietuvos prekybos ir pramonės banko bei Kredito įmonių įstatymų projektus, redagavo „Lietuvos aidą“ priedą „Žemės ūkis“. Sudarant Laikinąją Vyriausybę, J. Tūbelis ministro karjerą pradėjo nuo žemės ūkio ir valstybės turtų ministro portfelio. Dažnai keičiantis ministrų kabinetams, keitėsi ir J. Tūbelio postai: 1919 m. viduryje jis jau vadovauja Švietimo ministerijai, o po to – vėl Žemės ūkio. Jo rūpesčiu buvo įsteigtos Dotnuvos žemės ūkio ir miškininkų mokyklos, Mokytojų seminarija, įvestas privalomas 4 metų pradžios mokslas, pradėta dalyti žemė kariams savanoriams. Jis buvo žemės ūkio pažangos propaguotojas, kooperacijos šalininkas, kūrė ūkines organizacijas tokias, kaip „Lietūkis“, „Pieno centras“, „Maistas“. Po pertraukos 1927 m. vėl grįžo į Vyriausybę, į finansų ministro pareigas, o po dvejų metų tapo Ministru Pirmininku. J. Tūbelis 8,5 m. dirbo Vyriausybės vadovu ir beveik 10 m. finansų ministru, tad neabejotinai buvo vienas iš svarbiausių Lietuvos ekonominės ir finansų politikos formuotojų. Amžininkai pabrėžia, kad J. Tūbelis, nors oficialiai užėmė tautininkų partijos pirmininko pareigas, bet „tai buvo nepartinis politikas, bet darbo žmogus tikra to žodžio prasme...“. Jis buvo tolerantiškas kitų politinių pažiūrų žmonėms ir darbuotojus vertino ne pagal politinius įsitikinimus, bet pagal darbą. Buvo asketiškas, nelinkęs į pramogą, kuklus, ramaus būdo. Būdamas vos penkerių dukra Marija Tūbelytė apie tėtį buvo pasakiusi: „pas mus yra šitaip: Mama – man, o Tėtė – Lietuvai“.

1938 m. Lietuvai priėmus Lenkijos ultimatumą dėl diplomatinėlių santykių užmezgimo, nelinkęs daryti jokių kompromisų dėl Vilniaus J. Tūbelis, kaip neparankus, buvo atstatydyntas iš Ministro Pirmininko pareigų ir paskirtas Žemės ūkio ministru, vėliau - Lietuvos banko vadovu.

Apdovanojimai ir atmintis

1929 m. už ypatingus nuopelnus žemės ūkiui jam suteiktas Lietuvos žemės ūkio akademijos agronomijos garbės daktaro vardas.

1931 m. apdovanotas Šaulių Žvaigždės ordinu.

1931-1938 m. apdovanotas įvairių valstybių aukščiausiais ordiniais.

1935 m. apdovanotas Gedimino Vilko ordinu.

Tarpukariu Rokiškyje pastatyta pradinė mokykla buvo pavadinta J. Tūbelio vardu (dabartinė Panevėžio kolegija, Rokiškio filialas), skulpt. J. Zikaras sukūrė jo atminimo portretinį medalį, buvo išleista proginė knyga „Juozo Tūbelio gyvenimo ir veiklos bruožai“.

Po Nepriklausomybės atstatymo atidengtas paminklinis akmuo J. Tūbelio gimtinėje Ilgalaukių kaime.

1995 m. Rokiškio vidurinei mokyklai (dabar progimnazijai) suteiktas Juozo Tūbelio vardas, šios progimnazijos mokiniai Tindžiulių kaime (Panemunėlio sen.) J. Tūbeliui atminti pasodino giraitę.

Atidengta memorialinė lenta su bareljefu ant Juozo Tūbelio buvusio namo Kaune, Žaliakalnyje, Dainavos g. 1 (skulpt. Česlovas Pečiukas).

Juozo Tūbelio vardu pavadintos miestų ir miestelių gatvės.